

۱

خانواده و وظایف مبلغان دینی

عبدالکریم تبریزی

جامعه می‌باشد. چگونگی رفتار مبلغ با همسر و فرزند خود، کیفیت رفتار همسر و فرزندان مبلغان روحانی با سایر مردم، نوع پوشش ظاهری، رفت و آمدهای خانواده مبلغان در محیط تبلیغ و... همواره زیر نظر می‌باشد و مردم با حساسیت کامل به آنان می‌نگرند. قرآن کریم در مورد همسران پیامبر ﷺ سخنی دارد که شامل تمام رهبران دینی و مبلغان و همسران و فرزندانشان نیز می‌شود. خداوند متعال در سوره احزاب به وظیفه خطیر همسران پیامبر ﷺ اشاره کرده، مسئولیت آنان

از مسائل مهمی که مبلغان بزرگوار در مناطق تبلیغی خود با آن مواجه هستند و کمتر در مورد آن سخن گفته شده، مسئله خانواده و فرزندان آنان می‌باشد؛ زیرا مبلغانی که خانواده‌های خود را در تبلیغ به همراه دارند، مسئولیت زیادتری در قبال امر تبلیغ دارند و نه تنها رفتارها و گفتارهای شخصی آنان، بلکه عملکرد خانواده‌هایشان نیز در کار تبلیغاتی مؤثر است. اساساً یکی از وظائف مهم مبلغان دینی و روحانیون مذهبی غفلت نکردن از پی آمدهای مثبت و منفی رفتار خانواده‌های ایشان در

الهی را بر مردم تلاوت می‌کنند، خودشان باید بیش از سایرین مواظبت کنند تا مبادا مشمول این کلام الهی بشوند که می‌فرماید: ﴿تَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾؛ «آیا دیگران را به نیکی دعوت می‌کنید و حال آنکه خویشتان را فراموش می‌کنید؟!»

گر مرد عمل نیستی از گفته چه حاصل
در گفتن و بشنیدن تنها که اثر نیست

پاسداری از حریم خانواده

غیرت و حساسیت در مقابل ارزشهای الهی یکی از مهم‌ترین صفات عالمان راستین و مبلغان اسلامی است. البته، غیرت مراتبی دارد که عبارت است از: غیرت در دین، غیرت در اموال، غیرت در پرورش صحیح اولاد و از همه مهم‌تر غیرت در ناموس و خانواده.

حساسیت در مقابل آسیبهایی که به جایگاه رفیع خانواده وارد می‌شود و دفاع از آن در سیره خوبان عالم‌اهمیتی به سزا دارد. امام صادق علیه السلام در این مورد می‌فرماید: «سه خصلت برای

را چنین تبیین می‌کند: ﴿يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ مَن يَأْتِ مِّنْكُمْ بِفَاحِشَةٍ مُّبِينَةٍ يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا * وَ مَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ وَتَعْمَلْ صَالِحًا تُوْتِيهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا﴾؛ «ای همسران پیامبر! هر کدام از شما گناه آشکار مرتکب شود، عذاب او دو برابر خواهد بود و این برای خدا آسان است و هر کس از شما از خدا و پیامبرش اطاعت کند و عمل نیک انجام دهد، پاداش او را نیز دو چندان خواهیم داد و روزی با ارزشی برای او در نظر گرفته‌ایم.»

بنابراین، مبلغان نسبت به سایر مردم وظائف سنگین‌تری در قبال خانواده‌هایشان دارند؛ همچنان که همسران و فرزندان آنان نیز در مواجهه با دیگران و معاشرت با مردم وظیفه دارند که در رفتار و اعمال خود مواظبت بیشتری داشته باشند.

در این نوشتار، گذری به برخی از وظائف مبلغان - که پرچمداران استقرار ارزشهای الهی در جامعه هستند - در امور خانواده‌هایشان خواهیم داشت؛ زیرا کسانی که آیات

۱. احزاب / ۳۰ و ۳۱.

۲. بقره / ۴۴.

مرد در مدیریت صحیح خانواده ضروری است: *مُعَاشِرَةٌ جَمِيلَةٌ وَسَعَةٌ بِتَقْدِيرٍ وَغَيْرَةٍ بِتَحَصُّنٍ*^۱؛ رفتار نیکو [و پسندیده با خانواده]، توسعه [در رفاه و آسایش آنان] به قدر توان، و حساسیت در حفظ ناموس.

مبلغان دینی که دنباله رو علماء ربانی بوده و کار ارزشمند انبیاء الهی را به عهده دارند، شایسته است که نسبت به خانواده خویش نیز آنان را الگو قرار دهند. همسر و دختر و فرزند یک روحانی، لازم است آداب به خصوصی را مراعات کند؛ او نمی تواند هر لباسی را بپوشد و از هر گونه پوششی استفاده کند؛ چرا که مردم به خانواده یک مبلغ و روحانی به چشم اسلام و به عنوان تجسمی از ارزشهای الهی می نگرند و رفتار و حرکات آنان را مجوزی شرعی برای خود به حساب می آورند. پیشوای ششم، امام صادق علیه السلام برخی از صفات انبیاء الهی را این گونه تبیین نموده است: «پنج خصلت از صفات پسندیده انبیاء را از خروس بیاموزید: *مُحَافَظَتُهُ عَلَى أَوْقَاتِ الصَّلَاةِ وَالغَيْرَةِ وَ السَّخَاءِ وَ الشُّجَاعَةِ وَ كَثْرَةَ الطَّرِيقَةِ*^۲؛

۱. مواظبت بر اوقات نماز؛ ۲. غیرت؛ ۳. سخاوت؛ ۴. شجاعت؛ ۵. معاشرت زیاد با خانواده.» این حدیث یادآور رهنمود زیبای تربیتی حضرت باقر علیه السلام است که فرمود: «دوست ندارم دنیا و آنچه را که در آن هست، داشته باشم، و لی شبی را در کنار خانواده ام نباشم^۳.» آری، رهروان راه انبیاء باید مثل آنان در محافظت از دین و همچنین در مواظبت از فرهنگ و ناموس خویش بکوشند و هر کجا که احساس کنند با عمل و رفتار آنان و خانواده و فرزندانشان ارکان دین لطمه می بیند و به باورهای مردم آسیب می رسد، شدیداً جلوگیری نمایند.

اساساً خصلت پسندیده غیرت از صفات بارز الهی است. امام ششم علیه السلام با اشاره به این صفت الهی فرمود: «*إِنَّ اللَّهَ غَيُورٌ وَيُحِبُّ كُلَّ غَيُورٍ وَمِنْ غَيْرَتِهِ حَرَمَ الْفَوَاحِشِ ظَاهِرِهَا وَبَاطِنِهَا*^۴؛ خداوند دارای غیرت است و هر غیرتمندی را

۱. تحف العقول، ص ۳۲۲.

۲. من لا يحضره الفقيه، ج ۱، ص ۴۸۲.

۳. وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۹.

۴. همان، ج ۲۰، ص ۱۵۳.

دوست دارد و از غیرت الهی است که تمام کارهای زشت [و فساد و فحشای] آشکار و پنهان را حرام کرده است.»

غیرت و حمیت دینی ریشه در شجاعت و قوت نفس و نیروی ایمان هر فردی دارد. امام باقر علیه السلام فرمود: «تعدادی از اسیران جنگی را به حضور حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله آوردند. همه آنان که در مبارزه با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و در میدان نبرد دستگیر شده بودند، به دستور رسول الله صلی الله علیه و آله کشته شدند، ولی یکی از آنان آزاد گشت. اسیر آزاد شده علت آزادی اش را پرسید و گفت: ای پیامبر الهی! چرا هم سنگرانم را کشتی امّا مرا آزاد کردی؟! رسول الله صلی الله علیه و آله فرمود: حضرت جبرئیل، پیک وحی، از سوی خداوند متعال برایم خبر آورد که در تو پنج خصلت پسندیده وجود دارد که آن صفات را خدا و رسولش دوست دارند:

۱. تو نسبت به ناموس خویش مرد غیرتمندی هستی؛

۲. صفت سخاوت و نیکوکاری

داری؛

۳. فردی خوش اخلاق و نیک رفتار می باشی؛

۴. خود را به صداقت و راستگویی آراسته ای؛

۵. شجاعت و مردانگی در تو هست.

مرد با شنیدن این پیام و حیانی مسلمان شد و در پرتو ایمان راسخی که در او پدید آمد به دفاع از اسلام و ارزشهای والای آن پرداخت تا اینکه در رکاب رسول خدا صلی الله علیه و آله در یکی از جنگها به شهادت رسید.^۱

البته، اگر توصیه می شود که انسان باید نسبت به خانواده اش غیرت و حمیت داشته باشد، به این معنا نیست که با تنگ نظری و سختگیریهای بی مورد زندگی را بر خود و همسر و فرزندان تلخ و ناگوار سازد. امیر مؤمنان علی علیه السلام در نامه ای که به فرزند بزرگوار خود، امام حسن مجتبی علیه السلام نگاشته است، با اشاره به ضررهای افراط گیری در حفظ ناموس و

۱. همان، ج ۲۰، ص ۱۵۵.

غیر تمندی می فرماید: «لَا تَاكُ وَالْتَّغَايِرِ فِي غَيْرِ مَوْضِعٍ غَيْرَةٍ فَإِنَّ ذَلِكَ يَدْعُوا الصَّحِيحَةَ إِلَى السَّقَمِ وَالْبَرِيئَةَ إِلَى الرَّيْبِ»؛ از غیرت نشان دادن بی مورد اجتناب کن، زیرا این عمل درستکاران را بیمار دل و افراد پاکدامن را به سوی شک و بدگمانی سوق می دهد.»

در هر صورت انتظار می رود، همسران و فرزندان مبلغان دینی نخستین کسانی باشند که در حد توان خویش عفت و عصمت و حجاب خویش را مراعات نمایند و با تبلیغ عملی ارزشهای الهی، به ایجاد فضایی معنوی در منطقه بکوشند؛ همچنان که مبلغان والا مقام نیز در نگهداری حرمت خانواده خویش و دیگران اولین افرادی خواهند بود که با این عمل خویش نه تنها از سوء ظنها و سوء استفاده های احتمالی جلوگیری می نمایند، بلکه اسوه های نیکو برای جوانان و مردمان منطقه محسوب می شوند.

در اینجا نقل سخنان دختر گرامی استاد شهید مرتضی مطهری - که برای همسران و دختران و خانواده تمام

مبلغان گرامی می تواند مفید باشد - مناسب می نماید: «پدرم رعایت و انجام مسائل عبادی، از جمله نماز اول وقت و حفظ کامل حجاب و داشتن وقار لازم را که شایسته یک دختر مسمان است، متذکر می شدند. در مورد درس خواندن و فراگیری علوم مختلف، بسیار تأکید داشتند و البته، رعایت کامل موازین شرعی را لازمه اصلی کار می دانستند. بعد از ازدواج من، انجام وظائف خطیر همسری و مسئولیت مادری را به من گوشزد می کردند. پس از پایان مراسم عقد و عروسی، در آخرین لحظات خداحافظی به من گفتند:

دخترم! تو به مثابه سفیر من در زندگی آینده ات خواهی بود. سعی کن! چنان عمل کنی که خداوند و همسرت کاملاً از تو راضی باشند. امیدوارم در آینده مادری نمونه برای فرزندان باشی.^۲»

با توجه به آیات و روایات فراوانی که در این موضوع وارد شده،

۱. نهج البلاغه، نامه ۳۱.

۲. پاره ای از خورشید، ص ۱۵۰.

تلاش برای تربیت معنوی

فرزندان

یکی دیگر از نکاتی که در رابطه با خانواده مبلغان وجود دارد، تربیت صحیح فرزندان آنان می باشد؛ چراکه عموم مردم انتظار دارند گفته ها و تبلیغات زبانی یک مبلغ راستین را در اعمال و روشهای زندگی او مشاهده کنند و می خواهند بدانند یک نفر عالم دینی که دهها حدیث و آیه و روایت در مورد زندگی صحیح و پرورش فرزندان سالم به مردم می آموزد و آنان را با شیوه هایی آسمانی به سوی سعادت و دیانت فرا می خواند، خود چگونه در زندگی شخصی به آنها عمل کرده است.

نوع پوشش ظاهری فرزندان دختر و پسر، نام انتخاب شده برای آنها، چگونگی اصلاح سر و صورت، چگونه صحبت کردن و رعایت حجاب و حیا و عفت در گفتار و رفتار،

۱. نهج البلاغه، حکمت ۷۳.

شایسته است مبلغان گرامی با حفظ جایگاه رفیع خانواده و عمل نمودن به دستورات راهگشای اسلام در محیط خانواده خویش و پرورش آنان با آداب صحیح قرآنی، همسر و فرزندان خود را از موارد اتهام و سوءظن مواظبت و محافظت نموده و آنان را به عنوان الگوی خانواده های مسلمان در منطقه تبلیغ و محل زندگی خویش قرار دهند.

چه بسا که چنین تبلیغات عملی و غیر زبانی کار سازتر از تبلیغات مستقیم و خطابه های فنی باشد. علی علیه السلام با احساس این نیاز در رهبران روحانی فرمود: «مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ إِمَامًا فَلْيَبْدَأْ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ وَ لِيَكُنْ تَأْدِيبُهُ بِسِرِّهِ قَبْلَ تَأْدِيبِهِ بِلِسَانِهِ؛ کسی که در میان مردم به عنوان پیشوای مذهبی آنان عمل می کند، قبل از آموزش دیگران به آموزش خود آغاز کند و لازم است پیش از تبلیغات زبانی، تبلیغ رفتاری و عملی نماید.»

گفتاری^۱ راهگشا برخی از وظایف والدین را در مورد فرزندان بیان نموده که تکریم شخصیت مادر، انتخاب نام نیک، توجه به سلامتی و مسائل بهداشتی فرزندان، اهتمام به نیازهای تفریحی و ورزشی، آموختن قرآن، دور کردن از معرض گناه و یاری در امر ازدواج از جمله این موارد است.

مبلغان متعهد باید خانواده‌هایشان را طوری تربیت کنند که بتوانند از وجود تربیت یافتگان خود در راه اعتلای اعتقادات و باورهای راستین خویش بهره گیرند؛ همچنان که پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در ماجرای مباحله و علی رضی الله عنه در حادثه غضب خلافت و امامت و حضرت سید الشهداء علیه السلام نیز در حماسه کربلا از وجود خانواده‌هایشان به نفع اسلام سود جسته و آنان را آماده دفاع و فدا شدن در راه ارزشهای والای معنوی نمودند.

رهبران دینی و تربیت فرزند

در اینجا نمونه‌ای از تربیت فرزند

توجه به مسائل مذهبی و اعتقادی، سلامتی و بهداشت و نظافت از مواردی است که مردم در وجود یک روحانی و خانواده وی مورد توجه و ارزیابی قرار می‌دهند.

آنان بخشی از توفیقات یک مبلغ مذهبی را در اطرافیان وی جستجو می‌کنند و بر فرض عمل نکردن به تعالیم دینی پیش خود می‌گویند: اگر او به گفته‌های خویش ایمان دارد، پس چرا رفتار خود و خانواده‌اش را با این گفته‌ها تطبیق نمی‌دهد؟! شاعر عرب، سخن زیبایی در این زمینه دارد، او می‌گوید:

فَإِنْ كُنْتَ لِاتِّدْرِى فِتْنَتِكَ مُصِيبَةً
وَإِنْ كُنْتَ تَدْرِى فَاَلْمُصِيبَةُ أَكْبَرُ

«اگر [از وضعیت نابسامان خانواده و اطرافیان] اطلاع نداری، این مصیبت است و اگر اطلاع داری [اما هیچ‌گونه اقدامی نمی‌کنی]، مصیبت بزرگ‌تری است.»

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در ضمن

۱. وسائل الشیعه، ج ۲۱، ص ۴۸۰.

را در سیره عالمان راستین می خوانیم:

علامه بزرگوار شیخ جعفر کاشف الغطاء به عنوان یکی از علمای مشهور شیعه، در زمینه پرورش فرزندان خود، شیوه‌های مؤثری به کار می برد. زمانی او می خواست پسر نوجوانش را به سحر خیزی و عبادت صبح گاهی متمایل کند؛ به طوری که فرزند نوجوان با اشتیاق و علاقه قلبی این کار را تا آخر عمرش ادامه دهد. به همین خاطر در یکی از روزها قبل از اذان صبح، کنار بستر پسرش آمد و او را بیدار کرد و گفت: پسرم برخیز! تا به حرم مطهر مولای متقیان، علی علیه السلام مشرف شویم. نوجوان با حالتی خواب آلوده گفت: شما بروید و من هم می آیم. پدر گفت: نه، من ایستاده‌ام تا با هم برویم. نوجوان برخاست، وضو گرفت و به اتفاق پدر به سوی حرم مطهر روانه شد.

مقابل در حرم فقیری نشسته و دستش را به سوی مردم دراز کرده بود.

پدر از پسر پرسید: فرزندم! این مرد برای چه در اینجا نشسته است؟ گفت: برای گدایی و دریافت کمک از مردم. پرسید: فکر می کنی چقدر از این طریق می تواند به دست بیاورد؟ گفت: شاید مقداری پول به دست آورد. پدر دوباره پرسید: آیا مطمئناً این مبلغ را به دست خواهد آورد؟ گفت: به طور قطع و مسلم نمی توان پیش بینی کرد، شاید مبلغی عایدش بشود و شاید هم دست خالی برگردد. پدر که زمینه را برای اظهار مطلب آماده دید، گفت: پسرم! ببین این مرد فقیر، برای بدست آوردن مقداری منافع دنیایی احتمالی، که یقین هم به آن ندارد، در این موقع شب اینجا آمده و دستش را دراز کرده است. اگر تو واقعاً به ثوابهایی که خداوند متعال برای سحر خیزی و نماز شب خواندن تعیین فرموده یقین داری و گفته ائمه اطهار علیهم السلام را باور کرده‌ای، چرا در انجام آن سستی می کنی؟!^۱

ادامه دارد....

۱. حقوق مقابل والدین و فرزندان، ص ۹۹.